

POTENCIÁLOK ÉS PEDAGÓGUSI SZEREPVÁLLALÁS A CIVIL ÉLETBEN DÉL-FEJÉR TÉRSÉGÉBEN*

Farkas Imre–Rajcsányi-Molnár Mónika

Bevezetés

Egy kistelepülés élhetőségét nagyban meghatározza a községben működő a lakók belső indíttatásból alapított civil szervezetek aktivitása és a részvételükkel, szervezésükkel irányított közösségi élet. Az önkéntesség, a közösségi szerepvállalás egyre jobban felértékelődik a 21. században. Folyamatosan növekszik azon tanulmányok száma, főleg a COVID–19-járvány lecsengése óta, melyek annak vizsgálatával foglalkoznak, hogy milyen módon tudnak egyes intézmények, cégek a közösségi szerepvállalásban minél hatékonyabban részt venni. Nagyvállalatok estében a társadalmi felelősségvállalás nem egy választható opció, hanem elvárás is. Az ilyen szerepvállalások kapcsán nem kivétel a kistelepülések pedagógusi társadalma sem.

Jelen kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a települések pedagógusai mennyire aktívak a közösségi életben, milyen meghatározó szerepük van a helyi civil szervezetek működésében. Továbbá azt a célt tűzte ki maga elé, hogy Dél-Fejér térség tíz településének a közösségi életét befolyásoló személyek interjúja alapján bemutassa annak lehetőségét, hogy a civil szférába milyen kapcsolódási lehetőségei vannak a településen dolgozó pedagógusoknak. Az interjúalanyok a település polgármesterei, művelődésszervezői és a településen működő egyetlen általános iskola igazgatója (egyik településen telephely működik, ott egy tanár volt az interjúalany). A szerzőknek voltak előzetes kutatásai (2022-ben és 2024-ben közreadott kérdőívek alapján) a területre vonatkozóan, melyek eredményeiben szerepelnek olyan adatok, melyek segítik a válaszok alakulásának megértését, és az előzetes várakozásokat alátámasztják.



A tanulmány interjúkon keresztül betekintést nyújt a tíz településen működő oktatási intézmények (az általános iskolák) pedagógusainak közösségi szerepvállalásába (PKSZ – pedagógusi közösségi szerepvállalás) és a helyi civil szervezetekben való aktív részvételükre (PCSZR – pedagógus civil szervezetbeli részvétele). Jó példákon keresztül bemutatjuk a jelenlegi szerepvállalás, valamint az esetleges aktív részvétel hiányának okait. Feltárára kerülnek a községekben rejlő civil szervezeti szinten ki nem használt potenciálok, és azok az igények, melyek új szervezetek, attrakciók létrejöttét generálhatják. Bemutatásra kerül, hogy a helyi iskola milyen hatást gyakorol a közösségi életre (közösségépítési funkció), milyen kapcsolatot ápol a működő szervezetekkel, az együttműködés milyen fokozatai valósulnak meg. A tanulmányt a kialakult állapotból levonható következtetések zárják.

Közösségi szerepvállalás, az oktatás és a civil szervezeti élet kapcsolata hazai és nemzetközi viszonylatokban

A hazai és nemzetközi szakirodalom ismertetését megelőzően azzal érdemes kezdeni, hogy a társadalmi felelősségvállalás (CSR – Corporate Social Responsibility) és a közösségi szerepvállalás (CI – community involvement, CP – community participation) definíciója hogyan viszonyulnak egymáshoz. Emellett megnézzük, hogy a közösségi szerepvállalás a különböző méretű közösségek (települések) esetében azonos jelentéssel bír-e. A társadalmi szerepvállalás (vagy társadalmi felelősségvállalás) azt jelenti, hogy egy szervezet, legyen az vállalat, intézmény vagy akár egyén, tudatosan figyelembe veszi a tevékenységének társadalomra gyakorolt hatását, és felelősséget vállal ezért a hatásért. Ez magában foglalja a gazdasági, szociális és környezeti szempontok figyelembevételét is, és azt, hogy a szervezet pozitív hatást gyakoroljon a környezetre és a közösségre. Általában a társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetését, marginalizálódását és az igazságtalanság mértékének csökkentését, fenntarthatóságot tűzi ki célul. Ezzel szemben a közösségi szerepvállalás azt jelenti, hogy az egyén vagy szervezet aktívan részt vesz a környezetében lévő közösség életében, és hozzájárul azok fejlődéséhez és jólétéhez. Ez jelenti a helyi problémák megoldásában való részvételt, önkéntes munkát, adományozást, vagy a közösségi kezdeményezések támogatását. A közösségi szerepvállalás nyilvánossága annál nagyobb, minél kisebb méretű községben valósul meg, hiszen inkább szem előtt van, jobb az észlelhetősége, erősebb a hatása. Természetesen a méretében nagyobb szervezetek (vállalatok, intézmények) a kiterjedésében nagyobb településeken vannak jelen, de a megvalósuló közösségi szerepvállalás értékét nem ez befolyásolja. Talán a legfontosabb az ilyen attrakciók esetében az, hogy megvalósuljon és a lehető legnagyobb létszámú érdekelthez jusson el a részvétel lehetősége.

Ebben a témában rengeteg tanulmány és szakirodalom érhető el, jó példák és lehetőségek ismertetésével, összefoglaló jelentések formájában.

Ezek közül néhány kerül ismertetésre a teljesség igénye nélkül, a közösségi és társadalmi szerepvállalás fontosságának hangsúlyozása végett.

A közösségi szerepvállalás az élet, a társadalom minden területén jelen van. Először a nagyvállalatok kapcsán merült fel annak igénye, hogy a profitszerzés mellett vállaljanak részt a társadalmi felelősségvállalásban (András–Rajcsányi–Molnár, 2014). Ez nem csak kényszerként jelenhet meg, hanem a cégek dolgozói számára előnyökkel is járhat. Ilyen pozitív lehetőséget jelenthet a dolgozók egészséges életmódra való nevelése is. Molnár és Müller kutatása (2021) magyar vállalatok körében (N=41) végzett kvalitatív és kvantitatív kutatás során vizsgálja, hogy a CSR-tevékenységek miként járulnak hozzá a dolgozók egészségtudatos viselkedéséhez és munkahelyi jóllétéhez. Egyes kutatások kimutatták azt is, hogy a jól szervezett vállalati CSR-tevékenységek növelik a dolgozók lojalitását és elégedettségét. (Karácsony–Reichel, 2024; András et al., 2013)

Ha a közösségi szerepvállalás az oktatás irányából is megvizsgálásra kerül, akkor mindenképpen az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ) érintése szükséges, hiszen ezen a területen egyre nagyobb előre lépéseket tesznek a felsőoktatásban. (Dános, 2021) Málovics munkájában, a jelenlegi tanulmányhoz hasonlóan, kvalitatív kutatás keretében 42 szereplővel készített interjúkat, akik valamilyen formában részt vesznek az EKSZ-jellegű együttműködésekben. A tanulmány bemutatja az együttműködések különféle formáit – például participatív oktatást, részvételi filmkészítést, science shop típusú kurzusokat –, és összegzi, hogy az ilyen kezdeményezések hazai elterjedtsége alacsony, de komoly társadalmi hatásuk lehetne szélesebb körű elterjedés esetén (Málovics, 2024). Keszi-Szeremlei tanulmányában kérdőíves kutatás alapján megállapítja, hogy a 2012 óta kötelező szolgálat kevésbé eredményezett tartós önkéntes attitűdváltozást. A válaszadók többsége nem folytat önkéntes tevékenységet egyetemi éve alatt, és a civil szervezetekkel való kapcsolat is gyenge. A szerző javaslatokat fogalmaz meg az önkéntesség népszerűsítésére, különös tekintettel az oktatás és a civil szféra közötti szorosabb együttműködésre (Keszi-Szeremlei, 2024). Vannak tanulmányok, melyek a hazai jó példákon keresztül mutatják be a társadalmi felelősségvállalás felsőoktatásban betöltött szerepét (Balázs et al., 2020) és azt, hogy a civil szervezetek milyen szerepet játszhatnak ezen folyamatokban (H. Tomesz–Balázs, 2024). Van olyan tanulmány is, mely kimutatja, hogy a közösségi szerepvállalás növeli az egyetemi hallgatók társadalmi felelősségvállalását, még akkor is, ha figyelembe vesszük a belépés előtti attitűdöket is (Doe–Roe, 2023). A felsőoktatási intézmények némelyike már integrálja az ilyen típusú ismereteket a tanterveikbe. Smith és Johnson kutatása feltérképezi, hogyan integrálják a felsőoktatásban tanító oktatók az egyetemi társadalmi felelősségvállalás (USR) elveit a tantervükbe – beleértve a gyakorlati projekteket és közösségi együttműködések (Smith–Johnson, 2024).

Az előzőekben olyan összefüggésben kerültek bemutatásra a közösségi szerepvállalások, melyek a kistéleplések esetében nem jellemzőek.



Most megvizsgálásra kerülnek azon szakirodalmak, melyekben a megvalósult PKSZ és PCSZR (jellemzően kisebb méretű községek) pedagógusi közösségi szerepvállalásaival, és azok hatásaival foglalkoznak. Egy multimódszeres tanulmány arra keresi a választ, hogyan befolyásolja a közösségi szerepvállalás az általános iskolai tanárjelöltek tudatosságát és készségeit. Arra a következtetésre jut, hogy az ilyen irányú programok pozitív változásokat eredményeznek a pedagógiai tudatosságban és közösségi elköteleződésben (Smith–Brown, 2025). A pedagógusok civil szerepvállalása a legfrissebb kutatások szerint is kulcsszerepet játszik a helyi közösségek társadalmi kohéziójának és ellenállóképességének megerősítésében (Fu–Zhang, 2024).

Nemzetközi tapasztalatok azt is alátámasztják, hogy a tanárok civil jelenléte és az oktatási intézmények aktív részvétele hozzájárul a demokratikus kultúra fejlesztéséhez és a közösségi szintű részvétel bővítéséhez, különösen a vidéki térségekben (Gebremedhin et al., 2023). Egy 2025-ös, vegyes módszert alkalmazó tanulmány rávilágít arra, hogy a közösségi szerepvállalás a tanárjelöltek és a már gyakorló pedagógusok szakmai készségeit – például kritikai gondolkodás, kommunikáció, együttműködés – jelentősen fejleszti, miközben erősödik bennük az elkötelezettség a helyi közösség iránt (Alarabi et al., 2025).

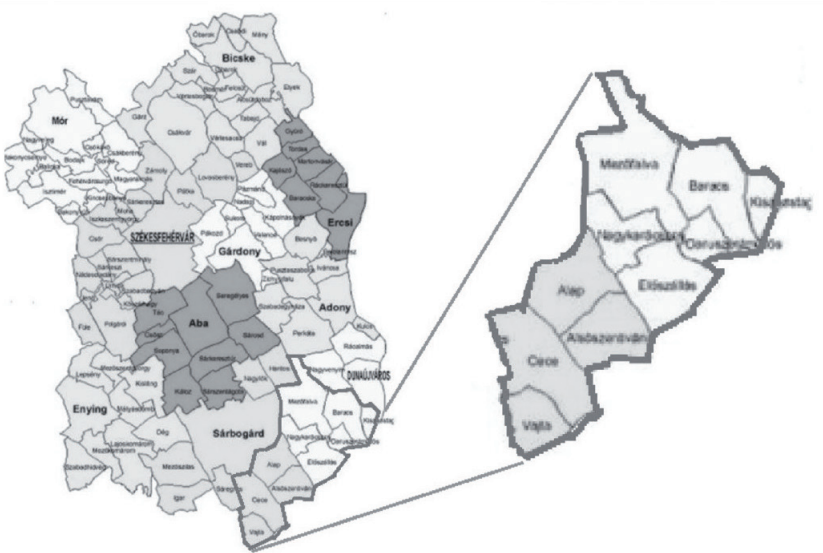
A pedagógusok civil részvétele továbbá hozzájárul a helyi oktatási intézmények és a civil szervezetek közötti partnerségekhez, amelyek szintén erősítik a helyi közösségeket és a társadalmi kohéziót (Alarabi et al., 2025). Különösen a vidéki, kis közösségek intézményeiben – például néhány osztállyal működő általános iskolákban –, a tanárok önkéntes szerepvállalása és civil kezdeményezésekben való részvétele a közösségi részvétel növekedését idézi elő, valamint erősíti az iskolához való kötődést és az elkötelezettséget (Leach–Bradbury, 2024). Emellett a vidéki pedagógusok számára tervezett szakmai fejlesztő programok javíthatják a fenntartható partnerségek kialakulását a helyi civil szereplőkkel, ezáltal biztosítva a programok hosszú távú fenntarthatóságát, még ott is, ahol az infrastruktúra és társadalmi tőke korlátozott (Leach–Bradbury, 2024). Egyes tanulmányok nem csak a PKSZ-t vizsgálják, hanem annak lehetőségét, hogy a civil társadalom miként vehet részt közoktatásban. Pálfi tanulmányában elutasítja az olyan szimbólumokat, mint a híd vagy mérleg, amelyek passzív közvetítést sugallnak, és inkább aktív értékközvetítő szerepet tulajdonít a civil szférának. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a civil szervezetek feladata lehet a nemzeti és kisebbségi identitás megőrzése, valamint az értékalapú nevelés támogatása az oktatásban (Pálfi, 2018).

A vizsgálat területének bemutatása

A vizsgálat területét úgy határozták meg a szerzők, hogy lehetőleg olyan, ötezer fő alatti települések essenek bele, melyeken egyetlen általános iskola működik. Továbbmenve, az iskolák nagyobb része kisiskolának számítson. A kisiskoláknak általában azon intézményeket szokták nevezni, melyek a községek egyetlen iskolái, és maximum egy osztály működik évfolyamonként (Farkas, 2024).

Így esett a választás Dél-Fejér térségére. Az a terület tíz települést ölel fel, melyek Alap, Alsószentiván, Baracs, Cece, Daruszentmiklós, Előszállás, Kisapostag, Mezőfalva, Nagykarcsony és Vajta. A területi lehatárolást az 1. ábra mutatja.

1. ábra. A vizsgálat területe: Dél-Fejér térsége



Forrás: Saját szerkesztés.

A terület kiválasztásában három fontos tényező játszott szerepet az előzőekben említetteken kívül. Az első az, hogy többféle iskolatípus szerepeljen a mintában, mind méretben, mind a fenntartó vonatkozásában. Ezek alapján elmondható, hogy két iskola egyházi fenntartásban van, a többi hét pedig egyazon tankerülethez tartozik. A települések közül egy helyen sajnos már évek óta nem működik helyi általános iskola, itt a gyermekek a szomszédos településre járnak. Van egy község, ahol csak alsó évfolyam van, két összevont osztályban. Ez egy telephelyként működő iskola, mely egy közeli nagyváros egyik általános iskolájának a telephelye. Ott olyan intézmény van, ahol évfolyamonként egyetlen osztály van. Az iskolák közül egyben fordul elő, hogy tíz osztály van, melynek oka az egyes évfolyamokon lévő magas tanulói létszám (SNI-s és BTM-s tanulók miatt a számított létszám magas). Emellett két intézmény központi iskolaként működik. Ezeknél nem csak az jellemző, hogy a szomszédos településekről ide járnak a gyerekek, hanem mindegyiknek van tagiskolája is.

A második szempont az volt, hogy a választott települések méretükben (lakosok száma) széles spektrumot fedjenek le. Az 1. táblázat alapján jól látszik, hogy a legkisebb létszámú településen 552 fő él, míg a legnépesebb községben 4711 fő lakik. Ez azért fontos – mert előzetes feltételezés volt – az interjúkban a kérdésekre

adott válaszok függhetnek attól is, hogy mekkora lélekszámú településen élnek a megkérdezettek. Mint ahogy ezt az egyes kérdések tárgyalásánál lehet majd látni, ez az összefüggés nem mutatható ki.

A harmadik szempont az volt, hogy az interjúkban való részvétel lehetőleg maximális legyen. Ez azt jelenti, hogy a megkeresett interjúalanyok hajlandóak legyenek részt venni a kutatásban.

Ez úgy volt biztosítható, hogy az egyik szerző a felsorolt települések egyikén 14 évig volt polgármester, és ennek köszönhetően biztosítva volt a kapcsolatfelvétel sikere. A 31 interjú elkészítése így is több, mint két hónapot vett igénybe, sok egyeztetést követően. Az alanyok között kilenc fő iskolaigazgató, tíz fő polgármester és tizenkét fő művelődésszervező/könyvtáros vett részt. A könyvtárosok úgy kerültek képbe, hogy kisebb településeken nincs önálló álláshely művelődésszervezőre, hanem a könyvtárosi feladatok mellett végeznek ilyen tevékenységeket is.

1. táblázat. A települések fontosabb adatai

Település neve	Lakos			2025. júniusi állapot		2025. júniusi állapot		
	2023.	2024.	2025.	Tanulói létszám	Osztályok száma	Főállású pedagógusok	Álláshelyek száma	Fenntartó
Alap	1 948	1 938	1 923	102	8	8	14	tanterület
Alsószentiván	558	551	552	72	8	10	11	egyház
Baracs	3 666	3 669	3 687	196	8	17	18	tanterület
Cece	2 615	2 628	2 622	296	16	25	28,79	tanterület
Daruszentmiklós	1 325	1 344	1 316	82	8	10	10,6	tanterület
Előszállás	2 355	2 344	2 330	192	10	15	18	tanterület
Kisapostag	1 529	1 524	1 516	42	2	2	2	tanterület
Mezőfalva	4 730	4 736	4 711	331	16	31	35	tanterület
Nagykarácsony	1 368	1 373	1 362	83	8	6	11	egyház
Vajta	882	876	866	0	0	0	0	nincs
Összesen	20 976	20 983	20 885	1 396	84	124	148,39	
2022. 01. 01-i állapot	20962			1299	82	121	135,12	

Forrás: 2025. január 1-jei KSH jelentés alapján, saját szerkesztés.

A fenti táblázatból jól látható, hogy a tíz település lakosság száma az elmúlt négy évben nem igazán változott. A 0–17 év közötti korosztály a településeken 16–21% közötti arányt tesz ki, míg a 60 év felettiek aránya 20–28% közötti értéket mutat. Mindössze egy településen figyelhető meg az, hogy a fiatalabb korosztály százalékos értéke magasabb, mint az időseké. Ebből az a következtetés vonható le, hogy inkább öregedő településekről van szó. Ennek ellenére megfigyelhető, hogy a tanuló létszám 2022-höz képest 2025-re közel száz fővel emelkedett, pedig a CSOK-os gyermekek még nem érték el az iskolás kort.

Az interjú kérdései és felépítése

Az elkészített interjúk fajtáját tekintve kevert típusú interjúknak felelnek meg. Ez azt jelenti, hogy a beszélgetés egy részében strukturált interjúra jellemző kérdések kerültek feltevésre, melyekre jól körülhatárolható válaszok érkeztek, de a lehetőség adott volt néhány kérdés esetében a válaszadók részére, hogy terjedősebben fogalmazzák meg válaszaikat, esetleg jó példákkal kiegészítve. Tizenkét kérdésből állt az interjú, melyet három nem kötelező (kiegészítő) kérdés zárt (ezekre csak néhányan gondolták úgy, hogy válaszolnak). A kérdések közül jelen tanulmányban csak az utolsó öt kerül feldolgozásra, hiszen ezek tartalmazzák a helyi kisiskolák PKSZ-al kapcsolatos információkat. Ezen kérdések az alábbiak voltak:

1. A helyi iskola pedagógusai milyen mértékben vesznek részt a lakosság számára szervezett tanórán kívüli programokban? (Milyen típusú tevékenységek ezek (pl. könyvklub, sportkör, szakkörök stb.)?)
2. A helyi iskola milyen gyakorisággal és módon kapcsolódik be a közösségi életbe (évente kb. hány eseményen, milyen szerepkörben)? Milyen akadályai vannak a nagyobb részvételnek?
3. Mennyire aktívak a helyi pedagógusok a civil szférában? Részt vesznek-e egyesületek, alapítványok munkájában? Vállalnak-e közösségsszervező, vezető szerepeket?
4. Egyetért-e azzal az állítással, hogy a települési iskolának kiemelt közösségépítő szerepet kellene betöltenie? Mi segítené ennek megvalósítását? Mi hátráltatja jelenleg ezt a szerepet?
5. Véleménye szerint milyen kihasználatlan erőforrások, lehetőségek rejlenek a település pedagógusaiban és civil szervezeteiben? Mely területeken (pl. oktatás, kultúra, környezetvédelem, digitális képzés)? Milyen együttműködési formákat tudna elképzelni ezek kihasználására?

A kérdések feldolgozásánál azt a módszert használtuk, hogy a túl terjedős válaszok esetében csak azok a lényeges mondatok kerülnek be a vizsgálatba, melyek válaszként értelmezhetők voltak az adott kérdésekre.



Az interjúk minden esetben az alanyok munkahelyén kerültek lebonyolításra. Az egyes kérdések analízise során pár idézetet is bemutatunk, melyek a következők megértését segítik, alátámasztják. Minden egyes kérdésnél a kérdésekre adott 31 válasz együttesen is elemzésre került a <https://voyant-tools.org/> valamint a <https://netenavideom.hu/ingyen/textanalyzer-szovegelemzo-szoveg-analizator> eszközök segítségével. A Voyant Tools online szövegelemző és adatvizualizációs szoftvercsomag lehetővé teszi az elkészített vizualizációk többféle exportálását, és támogatja a hibrid publikációs formákat is (Ilyefalvi, 2023). A TextAnalyzer egy ingyenesen használható online szöveganalizátor, szövegelemző és olvashatóság-ellenőrző szoftver, mellyel a szövegek különböző statisztikai értékei is meghatározhatók. Mivel egyik szoftver sem számol karakter és szó átlagot, mediánt, ezért erre a Microsoft Excelt használtuk. Természetesen nem minden kérdésnél lesz az alkalmazások által nyújtott összes kimutatás feltüntetve, csak azok, melyek jól szemléltetik az eredményeket.

Pedagógusok részvétele a közösségi életben

Kistelepülések esetén a pedagógus közösségi rendezvényeken való részvétele, közösségi aktivitása két módon valósulhat meg. Az egyik a pedagógus belső indítatásából történő személyes jelenléttel, mint résztvevőként, szervezőként vagy tanórákon kívüli foglalkozás tartásával a község lakói számára. A másik módja, hogy az oktatási intézmény berkein belül szervezett rendezvényeken (úgymond kötelező jelleggel) jelenik meg nem magánemberként, hanem az intézményét képviselve. A két, különböző közösségi szerepvállalás egyáltalán nem ugyanazon megítélés alá esik, ahogy az a következőkben ki fog derülni.

Pedagógus mint magánember részvétele a közösségi életben

A legtisztább közösségi szerepvállalás lényege, hogy belső indíttatásból, önkéntes módon, szabad akaratból valósuljon meg, mindenféle kényszer nélkül. A kistelepülések pedagógusai munkájukból eredő kötelezettségeknek köszönhetően rengeteg rendezvényen részt vesznek, de munkaidőn kívüli megjelenés észlelése már erősen függ attól, hogy kinek tesszük fel ezt a kérdést.

Az iskolaigazgatók természetesen elmondják, hogy minden rendezvényen (saját vagy települési) részt vesznek a kollégák. Az általános véleményt a következő idézett válasz jól szemlélteti:

„Hát, szerintem jellemző, részt vesznek. A pedagógusok maradéktalanul helytállnak a települési és mindenféle kulturális rendezvényeken. Akkor is, hogyha nem az intézmény szervezi.” – mondja egy igazgató.



Ezzel szemben a települést vezetők már nem ennyire egyhangúan nyilatkoznak az állandó részvétel mellett. Igaz, azt is meg kell jegyezni, hogy ennek hiányát első-sorban nem a pedagógusokban, hanem a munkakörülményeikben vélik felfedezni.

„Nagyon sokat számít az, hogy mennyire leterheltek a munkahelyükön. És innen datálódik az, hogy mennyire vesznek részt az egyéb programokban. Ha nagyon leterhelt a munkahelyén, nagyon sok dolga van, magyarul túlórázik, dolgozik, szakkört csinál, mit tudom én, akkor kevesebbet fog részt venni.” – mondja egy polgármester.

A művelődésszervezők megítélése már jóval kritikusabb az oktatási intézmény szervezésében megtartott rendezvényeken kívüli pedagógusi jelenléttel kapcsolatban. Nagyon meglepő az, hogy egy községben két ellentétes vélemény is megfigalmazódik. Míg az igazgató aktívnak látja kollégáit, addig a művelődésszervező egyáltalán nem. Általánosságban az is elmondható a válaszok alapján, hogy kérésre részt vesznek a rendezvényeken, de saját indíttatásból már nem igazán. Ennek okát is jól látják, ahogy az alábbi válaszból is kiderül.

„Abszolút nem. Ki merem állítani. Azt nem tudom, hogy mi okozta. Régebben én úgy látom, hogy aktívak voltak. Gondolom leterheltség, satöbbi, amiatt nem vesznek részt, vagy nincsenek úgy megszólítva. Nem tudom. Illetve amit szoktunk még így beszélni, hogy kevés már a helybeli pedagógus. Tehát ugye több településről járnak, és ugye nem érzik a magukénak.” – mondja egy művelődésszervező.

Amennyiben a 31 válasz együttesen kerül elemzésre (egy korpuszban), akkor a szűrt válaszok alapján a 2. táblázatban látható statisztika kerül kimutatásra a szavak előfordulását tekintve. Bár ebből még messzemenő következtetés nem vonható le, hiszen a szöveggörnyezet is nagyon fontos, amiben a szavak előfordulnak. Éppen ezért pusztán csak a szó előfordulása nem elég, fontos a szavak közötti kapcsolat feltárása is. A Voyant Tools erre is képes, és a szóalakok kollokációs hálózati gráfját megmutatja a különböző méretű szótávolságokban.

2. táblázat. Leggyakrabban előforduló szavak és statisztika a 8-as kérdésre adott válaszokban

Karakterszám szóközzel:	5644
Karakterszám szóköz nélkül:	4.831
Szavak száma:	841
Mondatok száma:	65
Bekezdések száma:	1
Becsült olvasási idő:	4:13 perc
Flesch-Kincaid olvashatósági pontszám:	8178 – Könnyű (5-6. osztályos szint)
Gunning Fog Index:	6.28 – Nagyon könnyű (általános iskola alsó tagozat)

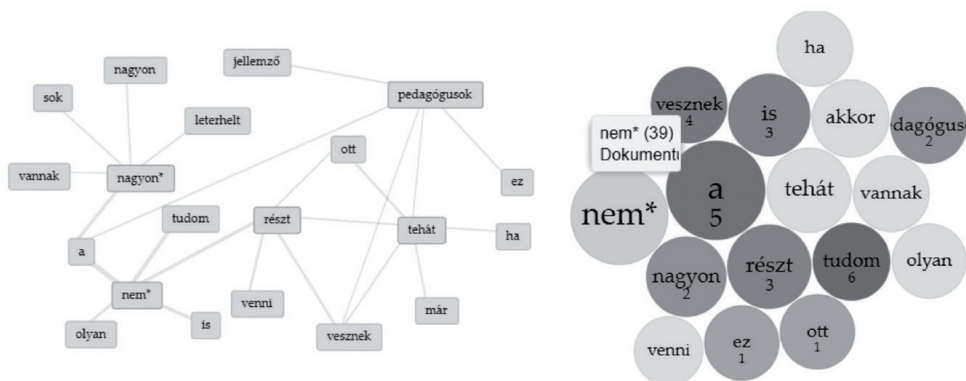
nem	4.16%
hogy	3.33%
tehát	2.02%
részt	1.78%
akkor	1.19%
nagyon	1.19%
tudom	1.19%

Forrás: TextAnalyzer használatával saját szerkesztés.



Az eredmény jól mutatja, hogy a legtöbbet előforduló szó a „nem” tagadó szó volt, ami 39-szer fordult elő a válaszokban összesen. Meg kell említeni, hogy az „a” névelő 43-szor fordult elő, de a TextAnalyzer ezt nem tekintette önálló szónak.

2. ábra. A leggyakoribb szavak és azok közös előfordulása



Forrás: Voyant Tools használatával saját szerkesztés.

A 2. ábrából jól kiolvasható, hogy a leggyakoribb szavak között milyen kapcsolat van és mely szavak fordulnak elő leggyakrabban egy mondatban. A leggyakrabban előforduló szavak közötti kapcsolatokat nézve a „nem” (39), „rész” (16), „tehát” (17) és a „pedagógusok” (9) szavak között van kimutatható kapcsolat. Ha az utolsó három szó kerül megvizsgálásra, akkor megállapítható, hogy mindháromhoz a „vesznek” (9) szó kapcsolódik.

Ezek együttes előfordulásából inkább az olvasható ki a válaszokból, hogy a pedagógusok a munkaidőn kívüli közösségi szerepvállalásból nem igazán veszik ki a részüket.

Az iskola, mint intézmény részvétele a közösségi életben

Ha azonban nem a magánszemélyekre vonatkozik a kérdés, hanem az intézményre, akkor ott már teljesen más eredmény született. Ezzel kapcsolatosan a szerzőknek volt előzetes tapasztalatuk, hiszen egy korábbi felmérésben erre a kérdésre a települések lakóitól és a polgármesterektől már érkezett válasz.

3. ábra. Az iskola részvételének százalékos kimutatása a községi rendezvényeken



Forrás: 2022-es vizsgálat alapján saját szerkesztés.

Az előzetes ismeretek alapján (a polgármesterek válaszaira alapozva, miszerint 50% azt mondta, hogy 0–25% közötti a részvétel) az volt várható, hogy a helyi iskolák nem igazán vesznek részt a települések rendezvényein. Bár kiemelendő, hogy a lakosok a polgármesterekkel szemben inkább azt válaszolták, hogy részt vesznek. Ezek után érdemes megvizsgálni, hogy három évvel az első vizsgálat után az interjúk milyen eredményt adnak.

A válaszokból érdemes néhányat kiemelni, melyek jellemzik az általános képet az intézmények közösségi rendezvényeken való megjelenéséről.

„Az részt vesz. Az iskola az igen. Ugye nemzeti ünnepeken maximálisan. Szó-lunk, egyből az összes március 15, október 23, falunap, falukarácsony. Itt azért részt vesznek, de mint fellépőként. Azért ez fontos.” – mondja egy művelődésszervező.

„Részt vesz. Azt kell mondanom, hogy részt vesznek a községekben, mert azt gondolom, hogy az összes megemlékezés, ünnepség, fontos a kultúra miatt is. Meg egyébként azokon ők szerepelnek.” – mondja egy polgármester.

„Főként az egyes megemlékezések alkalmával készül az iskola műsorokra, vagy egy falu karácsonya alkalmával, tehát ezeken a közösségi eseményeken veszünk részt.” – mondja egy igazgató.

Általánosságban elmondható, hogy intézményi szinten inkább jelen van a pedagógus társadalom a közösség életében, mint magánszemélyként történő megjelenésben. Ez jobbra annak köszönhető, hogy sok iskolában az osztályoknak ki van osztva, hogy milyen műsort kell elkészíteniük az adott évben. Ezeket vagy csak a saját intézményükben adják elő, de a szülők is részt vehetnek rajta, vagy az egész községnek.

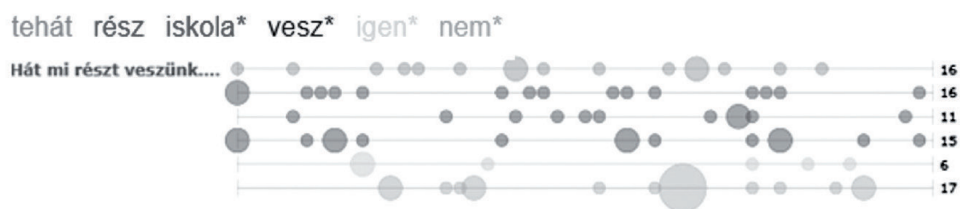


Ezek a rendezvények a következők szoktak lenni:

- március 15-e;
- október 23-a;
- karácsonyi műsor;
- falunap;
- idősek napja.

Természetesen mivel ezen műsorok betanítása nem önként vállalt, hanem kötelező jellegű feladat, ezért a pedagógusoknak ez inkább kötelesség, mint önkéntes közösségi szerepvállalás. A műsor begyakorlása általában sok időt vesz igénybe, mely érinti a napközbeni tanórákat és az órák utáni időszakot is. Amikor megtörtént a szereplés, utána már mindenki nagyon büszke az előadott produktumra és az eredmény általában megszipíti az előkészületek fáradságos, hosszadalmas mivoltát, ünnepélyesebbé téve az adott eseményt.

4. ábra. Leggyakoribb szavak önálló és együttes eloszlásának kimutatása



Forrás: Voyant Tools használatával saját szerkesztés.

A válaszokat egyben önálló korpuszként vizsgálva a fenti eredmény kapható, ha a leggyakrabban előforduló szavakat vesszük. Itt is megjelenik a „nem” tagadó szó, de már csak 17-szer és az ábrából észlelhető, hogy egy személy többször is (4) használta ezt a kifejezést. A „részt” (16) és a „vesz” (15) szavak előfordulása igen nagy a vizsgált szövegtartományban.

A fentiek és az összes választ vizsgálva megállapítható, hogy a kistelepüléseken az oktatási intézmények aktivitása jobban észlelhető, mint a pedagógusoké. Ennek egyik magyarázata az, hogy ha egy település művelődésszervezője szeretné, hogy egy adott rendezvényen nagy létszámú érdeklődő vegyen részt, akkor az iskolásokat, óvodásokat kell megkérni, hogy lépjenek fel. Ugyanis az ő részvételük minden esetben tömeget vonz (szülők, nagyszülők stb.), így biztosabb a magasabb részvétel.

Pedagógusi szerepvállalás a civil életben

A megkérdezettek válaszai alapján az derül ki, hogy a vizsgált területen dolgozó pedagógusokra nem igazán jellemző a civil szervezetekben való részvétel. A PCSZR a 21. század elejére szinte teljesen megszűnt, de nem mindig volt így, hiszen az előző évszázad második felében ők alkották a település értelmiségének magját. Gyakorlatilag elképzelhetetlen volt, hogy a községek vezető testületeiben (tanács, képviselő-testület) ne üljön bent legalább egy tanár. A civil szervezetekben is aktív szerepet vállaltak, mint vezetők vagy vezetőségi tagok. Ezzel szemben ma egyetlen egy főt említettek, aki egy szervezetnek a vezetője és talán három fő, aki a helyi képviselő-testület tagja. A tanári kar körülbelül 5–10%-a az, aki tagja egyesületnek és az is inkább valamilyen alapítvány. Ennél a területnél is megjegyezhető az, hogy egyáltalán nem mindegy, hogy ki volt az interjú alanya. Pedig az a tény, hogy valaki tagja-e egy civil szervezetnek vagy sem, eléggé egyértelmű. Ezt teljesen jól tükrözi az alábbi négy válasz, ami ugyanazon a településen készült. Itt két művelődésszervező dolgozik és mindkettő vállalta az interjút.

„Hát, az alapítványokban vannak pedagógusok. Én úgy tudom, vannak is. Igen. Hát ezekben, meg az Iskola az Oktatásért Alapítványban. Most már talán egyre kevesebb pedagógus van benne, ha jól tudom, inkább külsősök, egyre jobban. Valahogy úgy gondolom, hogy annyira le vannak terhelve, legalábbis ezt halljuk, testvérem is pedagógus, úgyhogy azt tudom, hogy inkább a családjukkal foglalkoznak, mint ezekkel a feladatokkal.” – mondja az egyik művelődésszervező.

„Nem jellemző, hogy sok pedagógus lenne a civil szervezetek tagjai között, most nekem így nem rémlik.” – mondja a másik művelődésszervező.

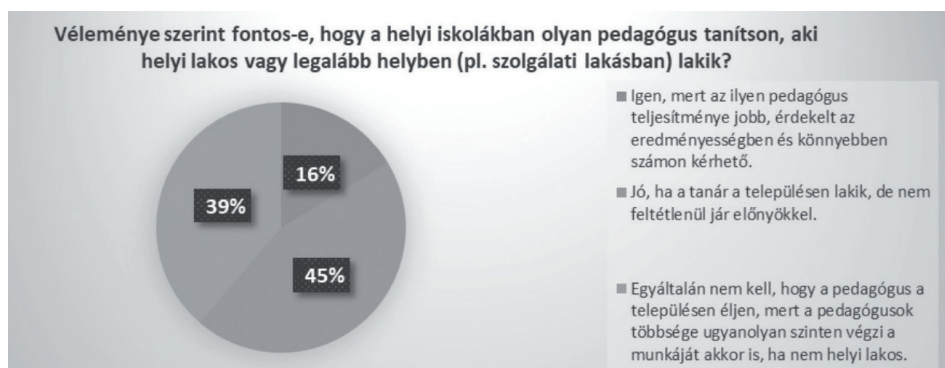
„Ők valamit a civil szférában tegyenek? Az nem jellemző. Egyáltalán nem jellemző, és ez elkeserítő.” – mondja a polgármester.

„Igen, alapítványokban van több kollégánk is, mind a két ... alapítványban vannak kollégák, egyéb civil szervezetben, így aktív tagként nincsen róla tudomásom, hogy részt vennének.” – mondja az iskolaigazgató.

A négy válaszból ketten megemlítik, hogy alapítványoknak tagja, ketten pedig említést sem tesznek róla, pedig az alapítványi kuratóriumi részvétel is civil szereplésnek számít.

A válaszoknál több esetben előfordult, hogy ennek az egyik legfőbb oka az, hogy a településen dolgozó pedagógusok egy része nem helyi lakos. A legjobb aránnyal rendelkező településen a tanárok 20%-a az, aki más településen él, és a legrosszabb arány ebből a szempontból 91%. Ami azt jelenti, hogy egyetlen egy kolléga van, aki helyi lakos, a többiek a szomszédos községekből járnak át. A már említett előzetes kutatás alkalmával ez a kérdés is megjelent a lakosok válaszát a 5. ábra szemlélteti.

5. ábra. Pedagógus lakhelyének szerepe

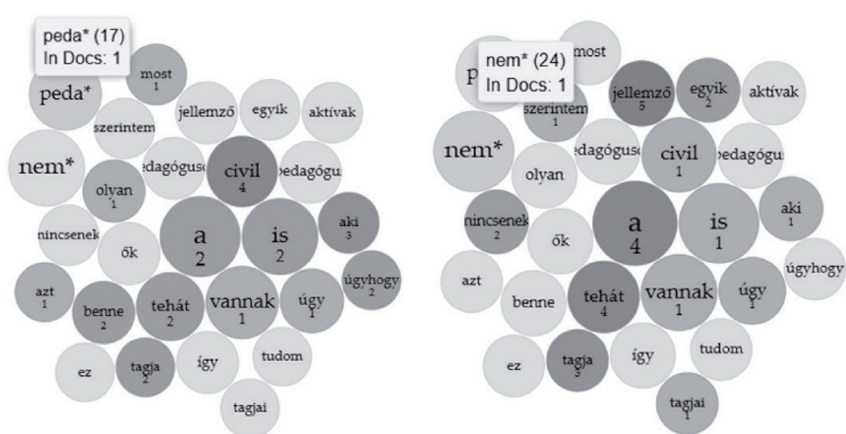


Forrás: 2022-es vizsgálat alapján saját szerkesztés.

Megállapítható, hogy a településen élők számára nem igazán fontos, hogy a helyi iskolában tanítók helyben dolgozzanak. Ha az oktatás folyamata kerül vizsgálat alá, akkor ez így teljesen rendben lévőnek mondható, hiszen az eredményesség a fontos, nem pedig, hogy hol él a pedagógus. Ha a közösségi szerepvállalás kerül a középpontba, akkor már inkább meghatározó az, hogy hol lakik a pedagógus. A pedagógus aktivitása általában a lakhelyhez kötött, inkább ott vállalnak szerepet a civil életben.

Ezek után érdemes megvizsgálni, hogy a 31 interjúalany együttes válasza milyen statisztikai eredményeket hoz a szavak előfordulása tekintetében.

6. ábra. Leggyakoribb szavak és azok közötti kapcsolat





Forrás: Voyant Tools használatával saját szerkesztés.

Az ábrából jól kiolvasható, hogy nem jellemző a pedagógusokra a civil szervezetben való részvétel, kivéve azt a néhány főt, aki tagja valamilyen alapítványnak.

Összegzésként felmerülhet a kérdés, hogy a jelenlegi állapotot tükröző eredmény kielégítő-e, vagy ezen javítani szükséges. A szerzők véleménye szerint, a nagyobb pedagógusi szerepvállalás a települések közösségi, civil életében elengedhetetlenül fontos, hiszen így nagyobb hatást lehet ez által gyakorolni a közösségre. Adott esetben egy jó példán keresztül is megtörténhet ez, ami nem csak a tanórák idejére szorítkozik. Vajon mi motiválhat egy pedagógust abban, hogy egy civil szervezet életébe bekapcsolódjon. Erre a kérdésre nincs egyértelmű válasz. Talán csak annyi, hogy belső igénye merül fel azzal kapcsolatban, hogy valami pluszt adjon, örömet szerezzen, törődést, figyelmet biztosítson azok számára, akik igénylik ezt. Szóval nem kell mást tennie, mint amit a munkaidejének egy részében tesz a tudásátadás mellett. Nyilván ennek vannak akadályozó tényezői, melyeket az alábbi idézett válaszok is tükröznek.

„Elköteleződni egy civil szervezet felé? Van 4–5, és nincsenek személyi konfliktusok, nem erről van szó, de azért megérzik, hogyha valakihez az ember kicsit erőteljesebben tendál. Jobb, azt gondolom, így a munkahelyen távolabb maradni.” – mondja egy tanár.

„Régen a pedagógus kar a falu gerincét adta. Most ők valamilyen módon vagy a leterheltségük miatt, vagy az idők változása miatt kevésbé. ... Tehát az a gerinc, itt is szerintem el lett egy kicsit törve. Amiatt, hogy nagyon sokat dolgoznak, valószínűleg persze sokan nem is itt laknak, tehát ez is már egy korlát szerintem. Ami egyik oldalon nagyon fontos volt a '80-as évekhez képest, hogy a kontraszelekció kevésbé érvényesül. Ugye, hogy csak itteni születésű pedagógusok voltak akkor. Kiváló emberek voltak köztük, de voltak, akiknek esetleg a munkássága miatt az adott generációk nem biztos, hogy megkapták azt, amire szükség volt. Itt most ebben sokkal jobban állunk, viszont az, hogy a pedagógusok egy része nem itt lakik, bejár, ez egy kicsit nehezíti ezt.” – mondja egy polgármester.



A 21 században más megítélés alá esik, más szerepet tölt be, és más elvárások érvényesülnek a pedagógusokkal szemben. Ennek köszönhetően nem egy prosperáló ágazatról van szó, nagy a tanárhány, a leterheltség, a felelősség mértéke is csak nő, ami kihatással van a civil szférában való közreműködésre is.

Intézményi közösségépítési szerepvállalás

Ahhoz, hogy közösségi szerepvállalásról lehessen beszélni, szükség van közösségre is, mely nem csupán a fizikai közelségből eredő emberi csoportot jelent, hanem közös értékek, érdeklődés, elköteleződés melletti kiállás alapján kialakuló szerveződéseket. Az ember társas lény és a társaitól közvetlen szerzett impulzusok jelentik számára az igazi élményeket még ma is, a digitalizáció korában. Ezek a maradandó, életre szóló kapcsolatok, együtt töltött idők formálják az ember szellemiségét, alakítják jellemét. A közösséghez való tartozás, társas viselkedés, közösségben való működés sajátossága az embernek, és már egész korán el kell sajátítani az ilyen irányú kompetenciákat. De vajon milyen szerepe lehet az oktatási intézményeknek a közösségépítésben? Egyáltalán feladatuk-e ezen intézményeknek a közösség építése, vagy csak a nevelés, oktatás a kívánatos? Az utolsó előtti kérdésben ezzel kapcsolatos felvetésre kellett választ adniuk az interjúk alanyainak (Egyetért-e azzal az állítással, hogy a települési iskolának kiemelt közösségépítő szerepet kellene betöltenie?).

Az eredmény azt tükrözi, hogy ezzel szinte mindenki egyet ért, és az iskolának a közösségépítésben nagy szerepet tulajdonítanak. A megkérdezettek közül csak négyen gondolták úgy, hogy ez nem igazán az iskola feladata. Az egyik polgármester arra hivatkozott, hogy így is sok feladatuk van, ezt nem kellene rájuk hárítani, és egyébként is mindenhez engedélyt kell kérniük. Két művelődésszervező úgy érezte, hogy az ő munkájukat kellene az intézményeknek elvégezni, ezért nem értettek vele egyet. Egy igazgató pedig félreértette a kérdést, mert azt válaszolta, hogy nem nekik kellene a közösséget megszervezni, felépíteni. Mindezek ellenére a következő idézetek is azt igazolják, hogy ebben az iskoláknak nagy szerepe lehet.

„Ez teljes mértékben így van. Nekünk kell példát mutatni abban, hogy milyen egy közösség és hogy milyen érzés egy közösséghez tartozni.” – mondja egy igazgató.

„Itt nincs vita. Ugyanis, hogyha mi nem építjük, más nem fogja.” – mondja egy másik igazgató.

„Hát! Ezzel én nagyon egyetértek. Nagyon. Tehát mi. Tehát én nem is tudom, hogy az iskolán kívül van-e még olyan intézményes forma, aminek ennyire feladatának kéne, hogy ez legyen. Hogyha itt nem formáljuk, vagy nem alakítjuk úgy a gyerekeknek a szemléletét, hogy igényük legyen bármire is, akkor én azt hiszem, hogy más nem fogja.” – mondja egy harmadik igazgató.

„Aki gyerekkorában közösségek része volt és a szervezésbe bevonták, és aktív volt, az később is aktív marad.” – mondja egy polgármester.

„Mivel eleve az már egy közösség, ahova járnak, tehát hogyha jó a közösség, akkor azért azt ki lehet terjeszteni az iskolán kívüli dolgokra is.” – mondja egy művelődésszervező.

Egy közösség szervezőképességének alapját azok a kis csoportok jelentik, amelyek már hosszú ideje összeköt valami. Ez lehet egy szakkörön való részvétel, közös nyári táborozás, versenyekre való járás. A közösségben való működés alapjait az oktatási intézmények jól szervezett működése (pedagógiai programjaik) alapozzák meg.

Ha a kérdésre adott szűrt válaszokat egy korpuszként kezeljük, akkor az alábbi statisztikai adatok mutathatók ki.

7. ábra. A válaszokban leggyakrabban előforduló szavakból alkotott szófelhő



Forrás: Voyant Tools használatával saját szerkesztés.

Jól látható, hogy a kötőszavakat, névmásokat és a névelőket leszámítva a leggyakrabban előforduló szó a „nem” (20), az „egy” (11) és az „egyetértek” (10).

A „nem” szót itt nem a kérdésre adott tagadó válaszként kell értelmezni, mint ahogy az idézett válaszokban is látszik, hanem arra vonatkozik, hogy más nem igazán fogja ezt a feladatot elvégezni, ha az iskola nem.

Már óvodás kortól kezdve az általános iskolai éveken át meghatározó azon csoportok szerepe, melyekben a gyerekek jól érzik magukat, szívesen tartoznak bele. Az ilyen viszonyok egy életre szóló hatást gyakorolnak az egyénre és maradandó pozitív attitűdöket fejlesztenek ki a közösségalkotással kapcsolatban. Éppen ezért fontos feladata a kisiskoláknak a közösségépítés szerepe, mely meghatározza a településének jövőjét, élhetőségét.

Civil szervezeti és pedagógusi potenciálok a térségben

Az előző négy fejezetben a pedagógusi közösségi szerepvállalás jelenlegi helyzete, annak fontosságát ismertettük mind magánemberi, mind intézményi keretek között. Nyilván ez egy pillanatkép a vizsgált területről. De vajon ez egy maradó állapot, vagy esetleg a megkérdezettek látnak-e kihasználatlan erőforrásokat, potenciálok a településen dolgozó pedagógusok és a közösségben működő civil szervezetek együttműködésében? A záró kérdés arra vonatkozott, hogy tapasztalják-e a résztvevők abban a közösségben, ahol élnek, hogy a tenni vágyás, aktivitás magasabb szintre emelhető?

Mivel az interjú időszaka április közepétől június végéig terjedt, ezért az igazgatók egyértelműen kijelentették, hogy a kollégák leterheltek, és már mindenki a kapacitásainak végéhez ért. Így a pedagógus kollégákban nem látnak aktivizálatlan erőforrásokat, de a civilek esetében igen. A polgármesterek válaszaiból is visszaköszön a pedagógusi leterheltség, de ennek ellenére ők látnak mind a tanári karban, mind a civil szervezetekben kihasználatlan erőforrásokat. A művelődésszervezők egy részének véleménye is az, hogy mindkét területen van potenciál, a másik fele pedig úgy érzi, hogy már mindenki a maximumot nyújtja. A vélemények meg egyeznek abban, hogy a kihasználatlanság mögött nem minden esetben a rendelkezésre álló idő szűkössége az ok, hanem az akarat hiánya is gondot jelent.

„Hát, most év végén én azt látom a kollégákon, hogy teljesen kész van mindenki. Tehát most az utolsókat rúgjuk, hogy finoman fogalmazzak, és már szeretnénk túl lenni az év végén. Biztosan lenne lehetőség év közben. Tehát én biztos vagyok benne, hogy lehetne még bizonyos időszakokban többet kérni akár kollégától, vagy itt a civil szervezetektől, de a motiválatlanság és az érdektelenség az, amit én most nagyon látok, és főleg a COVID óta.” – mondja egy igazgató.

„Mindenki túlterhelt, viszont azt gondolom, hogy az energiákat úgy lehet generálni, hogyha élményekben veszünk részt együtt, és ezek pozitív energiákat generálnak.” – mondja egy másik igazgató.

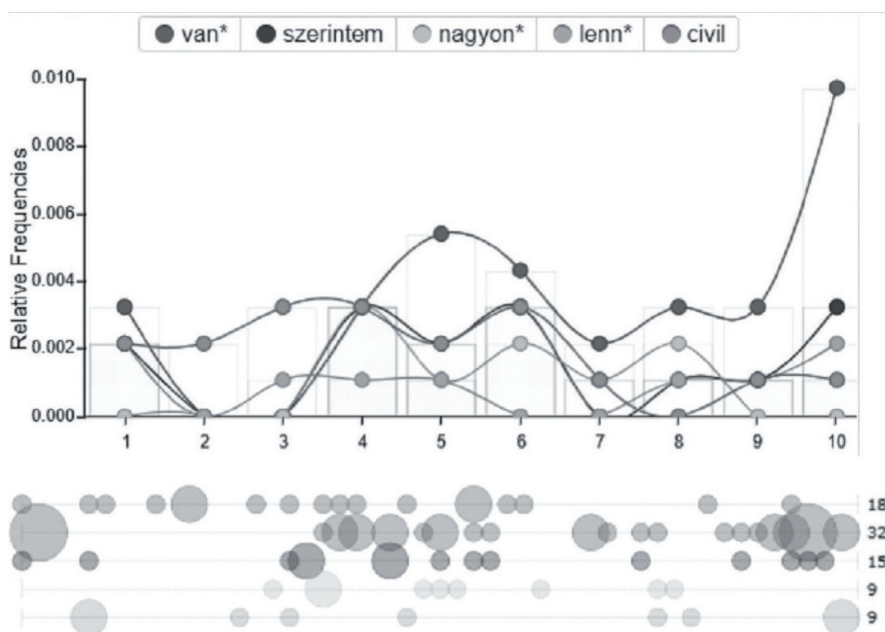
„Azt mondom, hogy végtelen lehetőség van még. Tehát az embereknek azt kellene látni, hogy amit ad a köznek, az nem másé lesz, hanem az övé is lesz, meg a gyerekeié is lesz. Tehát végtelen kapacitás van még szerintem.” – mondja egy polgármester.

„Szerintem a pedagógusoknak, ha visszaadnánk az önbizalmukat, az nagyon sokat jelentene. Elbizonytalanodtak.” – mondja egy másik polgármester.

„Szerintem mindenki a végén van már az erőforrásainak. Azt gondolom, hogy van kihasználtan erőforrás, de nem fogjuk tudni használni.” – mondja egy művelődésszervező.

A válaszokból az látszik, hogy az interjúkészítés időszaka tényleg nem a legjobban lett időzítve, hiszen szinte mindenki az év végét, a nyarat, a pihenést várta. Mindezek ellenére szinte mindenki úgy érzi, hogy van kihasználatlan erőforrás, de ezeket aktivizálni nem lenne egyszerű feladat.

8. ábra. A szavak előfordulásának gyakorisága



Forrás: Voyant Tools használatával saját szerkesztés.

A „hogy” (45) szó után a leggyakrabban előforduló szó a „van”, ami 27-szer fordult elő a 84 mondatban, amit a szűrt válaszok tartalmaztak. Ez is azt támasztja alá, hogy mindkét területen a vizsgált tíz településen van kihasználatlan erőforrás, kapacitás.

Összefoglalás

A vizsgálat azt célozta bemutatni, hogy a 21. században a kistelepüléseken milyen pedagógusi közösségi és civil szerepvállalás valósul meg. Megállapítható, hogy a vizsgált tíz település esetében a PKSZ inkább intézményi szinten észlelhető és nem egyéni, magánemberi jelenlétben.

A PCSZR sem igazán jellemző a településeken aktívan dolgozó pedagógusokra. Az intézményi kapcsolattartás a civil szervezetekkel szinte mindenhol jó az elmondottak alapján. Több községben rendszeres megbeszéléseket tartanak a civil szervezetek és az intézmények (iskola, óvoda, könyvtár) részvételével, ahol a megvalósult események elemzése és a megvalósítandó programok megtervezése történik meg. A közösségi, kulturális vérkeringésbe való bekapcsolódás a pedagógusok és az intézmények részéről is nagyon fontos, hiszen ez a lakosok részéről szinte elvárás. Ezt a már többször említett előzetes felmérés egyik kérdésére adott válasz eredményéből lehet levonni, mely az alábbi ábrán látható.

9. ábra. Az oktatási intézmények, mint a helyi kulturális élet motorjai



Forrás: 2022-es vizsgálat alapján saját szerkesztés.

Az eredményből látható, hogy a kistelepülések lakóinak 64%-a gondolja úgy, hogy a helyi iskolának a kulturális élet (és ezen keresztül a közösségi élet) egyik motorjának kellene lennie. Ez joggal feltételezi azt, hogy a községekben megvalósuló PKSZ-t és PCSZR-t figyelemmel kísérik a lakosok és talán el is várják azok megvalósulását. A kistelepülések kisiskoláihoz a települések lakói kiemelten ragaszkodnak, középpontba helyezik, hiszen úgy gondolják, a település jövője az iskola. Ezt mi sem igazolja jobban, hogy a vizsgált tíz településből az egyik 2002-ben azért jött létre, mert levált egy másikról. A leválás oka pedig nem volt más mint, hogy a településrészen (2002 óta önállóan működő településen) az iskolát meg akarták szüntetni, és a nagyobb intézménybe szerették volna átvinni a gyerekeket.

Milyen pozitív hatása lehet a településen megvalósuló PKSZ-nek? Hogyan lehetne ennek mértékének növekedését elősegíteni? A pedagógusi közösségi szerepvállalás növelésének egyik lehetséges módja, hogy a tanárok kötelező óráinak számába be lehetne ezt építeni. Igaz ebben az esetben az önkéntességről nem nagyon lehetne beszélni és kicsit kényszerként is működhetne, de választható alternatívaként mindenképpen érdemes lenne vele foglalkozni. A diákok projektfeladatainak ilyen irányba való terelésével szintén lehetne növelni a közösségi aktivitást.



A létrejött PKSZ-nek és PCSZR-nek legalább két haszna van a közösségre nézve. Az egyik, hogy a pedagógus a gyerekeken keresztül sokkal nagyobb létszámot tud megmozgatni (szülők, nagyszülők, testvérek), mint egy nem pedagógus lakó. Ezzel növelve a településen megvalósuló önkéntességet, közösséghez tartozás pozitív érzésének kialakulását, fenntartását és a közösség számára fontos értékek teremtését. A másik, hogy a pedagógus, mint jó példa, példakép kerül a gyerekek elé, aki nem csak tanórákon, hanem azon kívül is közvetíti a kívánatos értékeket. Tudatosan, vagy tudat alatt fejleszti a közösséghez tartozás pozitív attitűdjét és a közösségben való működés, együttalkotás kompetenciáit ezzel elősegítve egy élhetőbb település megteremtését.

Irodalom

- András, I.–Rajcsányi-Molnár, M. (2014). Profit és filantrópia: a CSR eszmétörténeti kérdései. *Civil Szemle*, 11(2), 5–24.
- András, I.–Rajcsányi-Molnár, M.–Füredi, G. (2013). A vállalatilag felelős vállalat: a CSR- és a cafeteria-metszet értelmezési lehetőségei a gyakorlatban. In: Rajcsányi-Molnár, M.–András, I. (szerk.) *Metamorfózis: globális dilemmák három tételben*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 127–139.
- Alarabi, K.–AlSadrani, B.–Tairab, H.–Abu Khurma, O.–Kasasbeh, N. (2025). Does Community Engagement Boost Pre- and In-Service Teachers' 21st-Century Skills? A Mixed-Method Study. *Social Sciences*, 14(7), 410. <https://doi.org/10.3390/socsci14070410>
- Balázs, L.–Rajcsányi-Molnár, M.–András, I.–Sitku, K. (2020). Társadalmi felelősségvállalás a felsőoktatásban – egy hazai jógyakorlat bemutatása. *Civil Szemle*, 17(3), 5–25. <https://doi.org/10.53087/civilszemle.2020.3.5>
- Dános, Z. (2021). A társadalmi felelősségvállalás jelenléte a magyar állami egyetemek szervezeti dokumentumaiban. *Educatio*, 30(1), 125–134. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.10>
- Doe, J.–Roe, A. (2023). The impact of community engagement on undergraduate social responsibility. *Studies in Higher Education*, 48(4), 789–805. <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2260414>
- Gebremedhin, A.–Hevia, F. J.–Hossain, N. (2023). Civil society and national education policy: A literature review. *Global Partnership for Education/Education Out Loud*. https://accountabilityresearch.org/wp-content/uploads/2023/11/Literature_Review_-_civil_society_education_Nov_2023.pdf
- Farkas, I. (2024). Kisiskolák kapcsolat a település műveltségi szintjével és a közösségi élettel. *Opus et Educatio*, 11(1). <https://doi.org/10.3311/o.593>
- Fu, Q.–Zhang, X. (2024). Promoting community resilience through disaster education: Review of community-based interventions with a focus on teacher resilience and well-being. *PLOS ONE*, 19(1), e0296393. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0296393>
- H. Tomesz, T.–Balázs, L. (2024). Civil szervezet az oktatás és tudomány szolgálatában. *Civil Szemle*, Különszám, 97–106. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2024.05.6>
- Ilyefalvi, E. (2023). A kiterjesztett olvasás lehetőségei: Elemzések a Voyant Tools segítségével a digitalizált magyar rőolvasáskorpuszon. *Digitális Bölcsészet*, (7), M:3–M:24. https://doi.org/10.31400/dh_hun.2023.7.7369



- Karácsony, P.–Reichel, B. (2024). Vállalatok társadalmi felelősségvállalása és a munkavállalók elégedettsége. *Új Munkügyi Szemle*, 5(1), 23–41. <https://doi.org/10.12345/ums.2024.51.23>
- Keszi-Szeremlei, A. (2024). Civil szféra, közösségi szolgálat és az egyetemi hallgatók: Kapcsolódási pontok, fejlesztési lehetőségek. *Civil Szemle*, Különszám, 81–94. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2024.05.5>
- Leach, T.–Bradbury, O. (2024). Equipping Teachers for Success in Rural Communities: Unveiling the Key Characteristics and Attributes of Thriving Rural Teachers. *Education Sciences*, 14(12), 1384. <https://doi.org/10.3390/educsci14121384>
- Málovics, Gy. (2024). Hazai egyetemi közösségi szerepvállalási gyakorlatok a társadalmi igazságosság lencséjén keresztül. *Civil Szemle*, 21(4), 71–84. <https://doi.org/10.62560/csz.2024.044>
- Molnár, A.–Müllerné, A. (2021). A vállalati társadalmi felelősségvállalás és a munkahelyi egészségfejlesztés kapcsolata. *Acta Carolus Robertus*, 11(1), 71–81. <https://doi.org/10.33032/acr.2580>
- Pálfi, S. (2018). Civil szervezetek (lehetőséges) szerepe a közoktatásban. *Belvedere Meridionale*, 30(3), 99–105.
- Smith, J. A.–Brown, L. M. (2025). Engaging community, expanding consciousness: A study of the impact of community engagement experience on preservice elementary teachers. *Journal of Teacher Education*, 76(2), pp. 145–162. <https://doi.org/10.1080/1547688X.2025.2470246>
- Smith, P.–Johnson, R. (2024). University social responsibility: The role of teachers. *International Journal of Educational Development*, 85, Article 102340. <https://doi.org/10.1016/j.ijeducdev.2024.102340>



Fotó/Photo: Németh István Péter